

Nasilje u filmovima: analiza igranog filma Joker

Svalina, Sunčica

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:056974>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-01**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij novinarstva

Sunčica Svalina

NASILJE U FILMOVIMA: ANALIZA IGRANOG FILMA JOKER

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij novinarstva

NASILJE U FILMOVIMA: ANALIZA IGRANOG FILMA JOKER

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Igor Kanižaj

Studentica: Sunčica Svalina

Zagreb

Kolovoz, 2024.

Izjavljujem da sam završni rad Nasilje u filmovima: Analiza igranog film Joker, koji sam predala na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Igoru Kanižaju, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Sunčica Svalina

Zagreb, kolovoz 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. NASILNI SADRŽAJ U MEDIJIMA	2
2.1. Teorije o utjecaju nasilja u medijima	2
3. NASILJE U FILMOVIMA	4
3.1. Filmovi kao poticaj na nasilje.....	4
3.2. Povijest prikazivanja nasilja u filmovima	5
3.3. Zašto publiku privlače nasilni filmovi?	7
4. ISTRAŽIVANJE	7
4.1. Analiza igranog filma Joker	8
4.1.1. Radnja filma.....	8
4.1.2. Problematika filma	9
4.1.3. Perspektiva redatelja.....	10
4.2. Analiza filma	11
5. ZAKLJUČAK	15
LITERATURA	16

1. UVOD

Nasilan sadržaj i nasilne scene dio su medijske svakodnevice, a od opasnog utjecaja kojeg oni ostavljaju na razmišljanje i ponašanje pojedinca nije pošteđena ni filmska industrija. Teorije o tome potiče li nasilan filmski sadržaj agresivno razmišljanje i ponašanje kod gledatelja i u kolikoj mjeri nisu usklađene, ali dugoročne studije su pokazale da je gotovo neupitno postojanje povezanosti nasilja u medijima i nasilnog ponašanja (Kunczik i Zipfel, 2007). Pozornost znanstvenika nije usmjerena samo na razvijanje agresivnog ponašanja već i na doprinos nasilnih filmova razvijanju desenzibilizacije prema nasilju koje se odvija u stvarnom životu.

Moć filma još uvijek je neprepoznata, stoga je glavni povod pisanja ovog rada, istražiti u kojoj se mjeri ona ostvaruje na pojedincu. Analizom igranog filma Joker iz 2019. godine, o povijesnom filmskom antagonistu, koji se popularno naziva „sinonimom za psihopata“ nastoji se ukazati na načine na koje se nasilan sadržaj servira gledateljima u brojnim filmovima i donijeti reakcije koje je ovaj film, s obzirom na količinu nasilnih scena koje sadrži, prouzrokovao kod gledatelja. Svrha rada je upoznati načine na koje nasilan filmski sadržaj utječe na gledatelje i upozoriti na negativne posljedice koje pritom neprimjetno na njih ostavlja.

Za potrebe provedbe ovog istraživanja koristit će se analiza sadržaja. Analizirat će se sve nasilne scene u filmu. U ovom istraživačkom radu naglasak je na analizi scena u kojima je prikazano fizičko nasilje, stoga su scene koje sadrže verbalno nasilje ili neki drugi oblik nasilja isključene iz istraživanja.

Prvi dio rada odnosi se na prikaz nasilnih scena u filmovima kroz povijest i analiziraju se teorije koje otkrivaju vezu između nasilnih filmova i nasilnog ponašanja u stvarnom životu. Potom slijedi istraživački dio rada u kojem se analiziraju nasilne scene u filmu Joker.

Ovaj je film odabran zato što se smatra jednim od najkontroverznijih filmova u posljednjih deset godina. Posebno opasnim smatrao se portret glavnog lika u filmu. Naime, glavni lik osjeća se odbačenim od društva, što se predstavlja kao glavni razlog za njegovo nasilno ponašanje. Ovakav je stav potaknuo strah kod gledatelja da će pojedinci koji vide sebe u glavnom liku najednom nasilnički istupiti u javnosti jer je moguće da njihovi postupci usmjereni prema lošim pojedincima budu podržani.

2. NASILNI SADRŽAJ U MEDIJIMA

Znanstvenici diljem svijeta i dalje se ne uspijevaju dogovoriti što sve predstavlja nasilni sadržaj u medijima, što je ujedno i razlog zašto su istraživanja o utjecaju medija nasilnim sadržajima na nasilno ponašanje pojedinaca u stvarnom životu toliko različita i neiskoristiva za međusobnu usporedbu (Potter, 1990: 79-80 cit. prema Ciboci i Kanižaj, 2011: 14-15). Prema Ciboci i Kanižaj (2011) razlog nesuglasica u definiraju nasilnih sadržaja u medijima leži u trima elementima. Prvi od tih elemenata je namjera. Postavlja se pitanje mora li nasilno djelo biti počinjeno s namjerom za činjenje nasilja ili se nasilnim djelima, uz ubojstva, samoubojstva i druge oblike nanošenja teških fizičkih ozljeda, smatraju i nesreće i prirodne katastrofe. Druga razlika koja muči znanstvenike je šteta koja je uzrokovana počinjenim nasilnim djelom. Pitaju se odnosi li se bol uzrokovana nasilnim činom isključivo na ljude ili su i ostala živa bića uključena, kao i što je s materijalnim stvarima. Posljednji element oko kojeg se znanstvenici ne mogu složiti je vrsta nasilja koja je u pitanju. Osim već prepoznatog fizičkog, može li nasilje biti i verbalno? Dok se ova pitanja ne riješe, nije moguće složiti definiciju koja će obuhvatiti sve nužne elemente za prepoznavanje nasilnog sadržaja u medijima. Stoga se ključ otkrivanja prikladne definicije nasilja traži u publici. Istraživanje (Potter i Berry, 1999 cit. prema Ciboci i Kanižaj, 2011) je pokazalo da publika pod nasilje prvotno svrstava sadržaj koji je vizualno prikazan i koji ih šokira ili na neki način vrijeđa. Pod upitnikom se često nalaze crtani filmovi. Publika negira da nasilje prikazano u crtanim filmovima spada pod općeprihvaćeni pogled na nasilje. Pritom zanemaruju činjenicu da mnoštvo crtanih filmova obiluje nasilnim scenama koje jednako kao i nasilje koje je prikazano u ostalim filmskim vrstama, može dovesti do desenzibilizacije gledatelja, što je posebno osjetljivo kada su djeca i maloljetnici u pitanju. Tako gledatelji na nasilje počinju gledati kao na normalan dio svakodnevnog života i ne shvaćaju da ono kod drugih izaziva bol, što posljedično može dovesti do povećanja agresivnog ponašanja kod medijskih korisnika (Ciboci i Kanižaj, 2011).

2.1. Teorije o utjecaju nasilja u medijima

Tijekom vremena razvilo se mnoštvo teorija koje pokušavaju objasniti postoji li utjecaj nasilnog sadržaja u medijima na korisnike tih medija.

Među najranije razvijenim teorijama u odnosu medija i nasilja nalazi se teorija katarze. Prema ovoj teoriji „gledanje nasilnih sadržaja kod gledatelja potiče maštu u kojoj oni sebe zamišljaju u takvim situacijama, a to dovodi do svojevrsnog oslobođenja od agresivnosti i smanjenog nasilnog ponašanja u stvarnim životnim okolnostima“ (Nevins, 2004: 10 cit. prema Ciboci i Kanižaj, 2011: 17).

Druga važna teorija je teorija o navikavanju. Nasilan medijski sadržaj medijskim korisnicima (Kunczik i Zipfel, 1998: 224 cit. prema Ciboci i Kanižaj, 2011: 17) „smanjuje njihovu sposobnost empatije, u prvom redu suosjećanje sa žrtvama nasilja, a nasilje se počinje doživljavati normalnim, svakodnevnim ponašanjem i primjerenim načinom rješavanja konflikta“.

Za najpoznatiju teoriju o utjecaju medija na njihove korisnike zaslužan je George Gerbner. Riječ je o kultivacijskoj teoriji, prema kojoj se smatra da učestali gledatelji medijskog nasilja počinju svijet doživljavati kao opasno mjesto, pronalaze opasnost u svemu i strahuju da će i sami postati žrtve nekog nasilnog zločina (Ciboci i Kanižaj, 2011).

Albert Bandur zaslužan je za razvoj teorije o socijalnom učenju. Ovu teoriju karakterizira poticanje „na imitaciju, oslabljujući pritom prethodno zauzete društvene stavove zabrane takvih ponašanja“ (Valković, 2010: 81). Teorija o socijalnom učenju naglašava (Kunczik i Zipfel, 2007: 11) „da se ponašanje kontrolira mislima, te da različiti promatrači različito opažaju jednake sadržaje, pa mogu izvesti posve različite zaključke o posljedicama ponašanja“.

Prema teoriji o prijenosu stanja uzbuđenosti „osjećaj uzbuđenja pojačava određena ponašanja kod ljudi, a upravo su mediji ti koji mogu smanjiti, odnosno pojačati taj osjećaj uzbuđenja“ (Potter, 1999: 18 cit. prema Ciboci i Kanižaj, 2011: 18). Osjećaj uzbuđenja kod gledatelja ne proizvode samo nasilni medijski sadržaji, već i erotika, sport pa i humor (Kunczik i Zipfel, 2007).

Posljednja od teorija je *priming* teorija. Ciboci i Kanižaj (2011) navode da se uz ovu teoriju veže znanstvenik Leonard Berkowitz koji je istaknuo da su za ostvarenje nasilnog ponašanja kod pojedinca nužno ispunjena dva elementa. Prvi je unutarnji, a njega čini iritacija i bijes, a drugi je vanjski kojeg čine podražaji „koji izazivaju agresiju, a povezuju se s trenutnom ljutnjom, s prošlim doživljajima ili pak s podražajima koji nas u načelu povezuju s nasiljem (primjerice, oružje)“ (Kunczik i Zipfel, 2007: 8). Usko povezana s *priming* teorijom je skript teorija. Skript teorija tumači preradu informacija u primatelja. Uključuje „mentalne rutine ili

programe, koji su pohranjeni u pamćenju i automatski se aktiviraju kada je potrebno upravljati ponašanjem i rješavati probleme“ (Kunczik i Zipfel, 2007: 9).

3. NASILJE U FILMOVIMA

Nasilan sadržaj nije rezerviran samo za filmove, ali često filmovi jesu među prvim vizualnim vrstama koje asociraju na nasilje. Podrazumijeva se u nekoliko filmskih žanrova, kao što je film strave, kriminalistički, ratni, akcijski, ali sve više je zamjetan i u drugim filmskim vrstama, poput humorističnih filmova. Nasilje koje se prikazuje u filmovima ne predstavlja isključivo negativni element filmova jer ono može biti povezano s ostvarenjem nekog plemenitog cilja. (Valković, 2010). Dakle, nasilje u filmovima nije nužno izbjegavati. Mnogi od takvih filmova prikazuju teme koje su dio čovjekove svakodnevice, poput smrti, ranjavanja i rata. Prikladnim ih čini što ne prikazuju velike doze krvi, pretjerano osakaćena tijela i likove koji uživaju u svojim okrutnim postupcima. U određenim slučajevima čak i izraženo grafičko nasilje postaje opravdano. Primjer je film Schindlerova lista iz 1993. godine koji prikazuje užase genocida nad Židovima. Brutalnost u ovom filmu koristila je za stvaranje bijesa koji je ključan za ostvarenje poruke. Počinitelji su jasno okarakterizirani kao robovi zla (teachwithmovies.org).

3.1. Filmovi kao poticaj na nasilje

Tezu da nasilne scene u filmovima uzrokuju nasilno ponašanje kod gledatelja potvrđuje raširena pojava *copycat* zločina. Pojam *copycat* zločin označuje „krivično djelo čiji je uzrok napadačeva izloženost prethodnom zločinu u medijima“ (Surrete, 2022: 3). Ovaj se pojam prvi put spominje 1916. godine u vrijeme kada su se odvijali zločini koji su nalikovali onima koje je počinio londonski serijski ubojica Jack Trbosjek. Nekolicina zločinaca istaknula je da su im kao inspiracija za počinjenje zločina poslužili upravo filmovi i televizijske serije. Među poznatim primjerima filmova koji su djelovali kao inspiracija tuđim zlodjelima nalaze se ratni film *The Deer Hunter* (1975.), horor *Scream* (1996.) i akcijski film *Natural Born Killers* (1994.), koji je nadahnuo toliko puno zločina pa je stvorena stranica na Wikipediji posvećena upravo svim *copycat* zločinima (Surrete, 2022).

Zanimljiv podatak iznijelo je istraživanje iz 2009. godine (Dahl i Della Vigna: Does Movie Violence Increase Violent Crime?) provedeno u Sjedinjenim Američkim Državama. Otkriveno je da je nasilni kriminalitet manje zabilježen danima u kojima je posjećenost kinima koji prikazuju nasilne filmove veća. Rezultati istraživanja pokazali su da se nasilni kriminalitet, zbog velikog broja gledatelja nasilnih filmova u kinima, u vremenskom razdoblju između 18 sati i ponoći smanji od 1.1 % do 1.3 %. Iz ovih se podataka zaključuje da ljudi koji su skloni nasilnom ponašanju odlaze u kina gledati nasilne filmove, što ih u tom vremenu sprječava da počine neko nasilno djelo (Dahl i Della Vigna, 2009) . Ovi se rezultati čine kao dvosjekli mač. Iako netko sklon nasilju u tom vremenu neće počinuti zločin, možda će ga upravo nasilni film kojeg je odlučio pogledati inspirirati na skoro počinjenje zločina.

Druga potvrda o utjecaju nasilja u medijima na stvarno nasilje poznata je pod nazivom Wertherov efekt. Riječ je o oponašanju samoubojstava o kojima se govorilo u medijima. Ipak, u ovim slučajevima, mediji nisu glavni krivac, već su vjerojatno samo okidač za samoubojstvo koje je već neko vrijeme planirano. Istraživanja samoubojstva su metodološki problematična. Javlja se etička problematičnost ispitivanja samoubojica, osoba koje su pokušale samoubojstvo i osoba koje razmišljaju o samoubojstvu (Kunczik i Zipfel, 2006).

3.2. Povijest prikazivanja nasilja u filmovima

Još od začetaka kinematografije svjedočimo nasilnim scenama u filmovima. Prvi igrani film ikada snimljen bio je film pod nazivom „Velika pljačka vlaka“ (eng. *The Great Train Robbery*). Film je nastao 1903. godine, a režirao ga je Edwin S. Porter. Ovaj je vestern prikazao čak nekoliko pucnjava, čovjeka kojeg su nasmrtno pretukli komadom ugljena i krupni plan pucanja iz pištolja ravno prema kameri. Sekvenca pucanja za publiku je bila toliko realistična da su se mnogi uplašili da će zaista biti upucani u tom trenutku (news-journalonline.com, 2013). Nije proteklo puno vremena dok nije zamijećeno da nasilne scene u filmu mogu ostaviti negativan utjecaj na gledatelje. Tako je 1908. godine došlo do prve filmske cenzure. Policija je odbila dati dozvolu za javno prikazivanje filma *The James Boys* u saveznoj državi Missouri. Motiv iza te odluke bilo je nasilno kršenje zakona koje je prikazano u filmu (Encyclopedia of Communication and Information, 2024).

Već 1920-ih popularnost filmova počela je rasti, a s njom i zabrinutost za negativne učinke koje prikazivanje seksualnih i nasilnih filmskih scena ostavlja na djecu. S obzirom da američka vlada tada nije financirala istraživanja ovakve vrste, istraživači su se obratili privatnim izvorima financiranja. Tako je nastala *Payne Fund*, zaklada financirana privatnim sredstvima. Istraživanja o utjecaju nasilnih filmova na djecu i adolescente provodila su se od 1929. godine do 1932. godine. Istraživanje je iznijelo dvije važne studije. Prva se odnosila na istraživanje koje je proveo Edgar Dale. Prema rezultatima njegovog istraživanja čak 75 % filmova od ukupno tisuću i pet stotina proučavanih filmova sadržavalo je teme kao što su kriminal, seks i ljubav. Drugu zapanjujuću studiju proveo je Herbert Blumer 1933. godine. Blumer je zamolio oko dvije tisuće ljudi da odgovore na pitanja o njihovim osobnim iskustvima koja proživljavaju nakon gledanja filmova. Većina odgovora otkrila je da su ispitanici kao djeca imitirali likove koje su vidjeli u filmovima i da su različite filmske scene poslije uključivali u svoje dječje igre (Encyclopedia of Communication and information, 2024).

Studije poput navedenih navele su veliku organizaciju filmskih studija pod nazivom *Motion Picture Association of America* da donese kodeks, odnosno skup pravila i smjernica koje su holivudski filmovi trebali slijediti između ranih 1930-ih do kasnih 1960-ih. Kodeks je službeni nazvan *Motion Picture Production Code*, ali ostao je poznat i kao Haysov kod, prema nadimku Willa H. Haysa koji je postao predsjednik *Motion Picture Producers and Distributors of America* i koji je ujedno i postavio pravila kodeksa. Kodeks je predstavljao skup moralnih smjernica i pravila koji su holivudske filmove trebali predstaviti kao filmove sigurne za konzumiranje od strane šire javnosti. Među točkama koje se trebalo zadovoljiti bilo je očuvanje katoličkih i obiteljskih vrijednosti, ne prikazivanje seksualno eksplicitnog sadržaja, psovke i uvredljive riječi također nisu bile dobrodošle, kao ni sadržaj kojim se promiče loše vrijednosti i perverziju, dobri momci su bili oni koji uvijek pobjeđuju u filmu, a loši momci su ispadali gubitnici (Trend, 2007).

Kodeks nije dugo bio na djelu. Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država je 1948. godine ukinuo vlasništvo filmskih studija nad kinima, čime se otvorio ulazak stranim filmovima različitih žanrova u američka kina. Među stranim filmovima tada su se našli filmovi talijanskog neorealističkog pokreta koje karakterizira prikazivanje društvenih poremećaja i ekstremnog siromaštva. Osim toga, Vrhovni sud je 1952. godine filmove prestao karakterizirati kao posao, već su se oni počeli smatrati umjetnošću. Ubrzo su se počeli stvarati filmovi koji nisu slijedili smjernice koje je propisivao kodeks, poput filma „Neki to vole vruće“ (eng. *Some Like It Hot*) kojeg je 1959. godine režirao Billy Wilder, čiji sadržaj uključuje prerušavanje muškaraca u

žene, prikazivanje ubojstva i alkoholnog pića. Vremena su se polako počela mijenjati. Ono što je u 1930-ima bilo nezamislivo prikazati na platnu, 1960-postalo je traženo od publike (Trend, 2007).

3.3. Zašto publiku privlače nasilni filmovi?

Unatoč raspravama o postojanju negativnog utjecaja nasilnih filmova na stavove i ponašanje gledatelja, publika i dalje uživa gledajući nasilne scene u filmovima. Ne uživa svatko jednako u gledanju nasilnog sadržaja. Vjerojatnost da će se gledatelju svidjeti nasilan film povećava se ako je gledatelj muškarac, ako je agresivan i ako ima manjak suosjećanja prema drugima. Jednako tako raste vjerojatnost uživanja u gledanju nasilnih filmova ako je gledatelj ekstrovert jer su ekstroverti skloniji traženju uzbuđenja. S druge strane, osobe koje karakterizira poniznost i suosjećajnost manje vole gledati nasilne filmove (Godbold Kean i Krcmar, 2009).

Jedno od objašnjenja pomalo neshvatljive želje za gledanjem nasilja pronalazi se u teoriji o katarzi, prema kojoj gledanje nasilje iscjeđuje iz gledatelja višak agresije. Međutim, nasilne scene mogu odigrati i suprotnu ulogu. Kod osobe koja je ljuta dok gleda film, ta ljutnja bi se mogla pojačati. Prema novije provedenim istraživanja na hororima, razvila se teorija o tri skupine ljudi koje uživaju u gledanju nasilnih filmova. Prva grupa naziva se ovisnici o adrenalinu. U pitanju su osobe koje su željne novih intenzivnih iskustava pa će stoga vjerojatnije iskusiti taj intenzivan osjećaj ako gledaju nasilje. U ovu se skupinu ubrajaju i ljudi koji vole gledati druge kako pate. Drugu skupinu čine oni koji smatraju da će gledanjem nasilja nešto korisno naučiti, a nazivaju se bijeli zglavci. Kao i ovisnici o adrenalinu, oni osjećaju intenzivne emocije kada gledaju nasilne filmove. Razlika je u tome što oni ne uživaju u tim emocijama. Jedina korist koju vide je u učenju vještina koje im mogu pomoći u preživljavanju. Treću skupinu, pod nazivom mračni bakar, čine osobe koje objedinjuju oba spomenuta svijeta. Oni istovremeno uživaju u osjećajima koje u njima stvaraju nasilne scene i nastoje naučiti nešto korisno za primjenu u stvarnom životu (Andersen i dr., 2021).

4. ISTRAŽIVANJE

U ovom je radu provedeno istraživanje o zastupljenosti nasilnih scena u igranom filmu Joker. Metoda korištena u istraživanju je analiza sadržaja. Prema Lamza Posavec (2004) analiza sadržaja je „postupak proučavanja i raščlanjivanja nekog pisanog ili slikovnog materijala kojim se nastoje uočiti neke osobine, odnosno poruke toga sadržaja“. U radu je korištena kvantitativna analiza sadržaja koja predstavlja „sustavni i objektivizirani postupak koji u većoj mjeri udovoljava kriterijima „prave“ znanstvene metode“, a „cilj je utvrditi ne samo postojanje ili nepostojanje određene sadržajne osobine, nego te osobine i kvantitativno izraziti određivanjem njihove zastupljenosti u cijelom analiziranom sadržaju (Lamza Posavec, 2004: 170). Analiziran je sadržaj čitavog filma, a jedinicu analize predstavljala je jedna scena. Prebrojane su sve nasilne scene uočene u filmu, neovisno o njihovom trajanju. Izostavljene su scene koje su uključivale verbalno nasilje ili neki drugi oblik nasilja. Naglasak istraživanja bio je na scenama koje prikazuju vidljivo fizičko nasilje.

Glavni cilj ovog rada bio je istražiti zastupljenost nasilnog sadržaja u filmu Joker. Film je 2019. godine bio dugo očekivan, a zbog popularnosti Jokerovog lika u prethodnim filmovima o njemu, znalo se što očekivati od filma u pogledu prikazivanja nasilja.

4.1. Analiza igranog filma Joker

U sljedećem poglavlju prikazat će se analiza psihološkog trilera Joker. Ukratko će se prikazati radnja filma, istaknuti glavne razloge koji su začeli žustre rasprave o potrebi izlaska filma koji prikazuje nasilan sadržaj i naposljetku prikazati sve nasilne scene koje se pojavljuju u filmu.

Joker je ocijenjen kao R film, što znači da je nije primjeren za mlađe od 17 godina bez nadzora roditelja ili skrbnika. Općenito se ne smatra prikladnim da roditelji dopuštaju svojoj djeci da gledaju filmove s R ocjenom jer su u pitanju filmovi koji sadrže materijal koji je namijenjen odrasloj publici, a on uključuje neprimjeren govor, izraženo nasilje, seksualno orijentiranu golotinju, zlouporabu droga i sl. (showbizjunkies.com, 2020).

4.1.1. Radnja filma

Igrani film Joker iz 2019. godine režirao je Todd Philips. Glavna zvijezda filma je Joaquin Phoenix, američki glumac koji tumači glavnu ulogu u filmu, muškarca imenom Arthur Fleck. Arthur živi u stanu sa svojom bolesnom majkom. Zbog ozljede mozga pati od nekontroliranih napadaja smijeha koji ga posebice pogađaju u stresnim i često nezgodnim trenucima. K tome, njegove su komunikacijske vještine slabe. Svojim predugim zurenjem i neprikladnim izrazima lica izaziva nelagodu kod drugih. Neuspješan je u održavanju normalnih prijateljskih i romantičnih odnosa. Grad u kojem živi, Gotham City, zasićen je kriminalom, nezaposlenošću i velikim siromaštvom. Arthur nije izuzet. Izgubio je posao, karijera *stand-up* komičara o kojoj sanja nije zaživjela, njegova psihijatrica je također izgubila posao, a time je Arthur odsječen od pristupa liječenju. Prestaje uzimati lijekove, a njegovo ponašanje počinje eskalirati. U filmu je počinio niz ubojstava. Među njegovim žrtvama našla se i njegova majka, kao i njegov omiljeni voditelj. Ubojstva koje je počinio i izjave koje je podijelio s javnosti pridonijele su stvaranju pomutnje u gradu koji je već pogođen raznoraznim nepogodama (Skryabin, 2021).

4.1.2. Problematika filma

Film Joker smatra se kontroverznim filmom. Taj naslov zaslužio je iz više razloga. Film je izašao upravo u vrijeme kada je termin *incel* (skraćena od *involuntary celibate*, odnosno prisilni celibat) bio raširen na društvenim mrežama. Pojam *incel* označava osobu (obično muškarca) koji za sebe smatra da je u prisilnom celibatu i izražava ekstremnu ogorčenost i neprijateljstvo prema onima koji su seksualno aktivni. Javnost je postala zabrinuta zbog izlaska ovog filma jer se nekolicina počinitelja masovnih ubojstava pištoljem, koji je glavno oružje ubojstava u filmu Joker, prozvala *incelima*. Film se činio kao platforma za povezivanje takvih osoba, a lik Arthura kao njihov predstavnik i heroj, s potencijalom za ohrabivanje svih koji trpe iste neugodne osjećaje kao i on (movieweb.com, 2023). Ipak, Arthura ne bismo karakterizirali kao *incela*. Arthurove žrtve nisu imale veze s njegovom nesposobnošću za ostvarivanjem romantične veze. Svaka od njegovih žrtava postala je žrtva time što se odnosila prema Arhuru kao manje vrijednom biću.

Jedna od kritika je pretjerana uporaba pištolja kao oružja u filmu. Poznato je da su u Sjedinjenim Američkim Državama pucnjave česta pojava, s posebnim naglaskom na pucnjave u školama, koje su, zbog uključenosti djece i maloljetnika kao glavnih aktera (i kao žrtava i kao počinitelja) osjetljiva i emotivna tema. Mnoge je stoga zabrinjavalo da bi prikazivanje pucnjave

moglo potaknuti na pucnjave u stvarnom životu. Ipak, to nije bio temeljni problem s ovim filmom jer većina američkih filmova, posebice akcijskih, redovito koristi pištolje kao glavno oružje za prijetnje i ubijanja u filmovima. Iako, treba napomenuti da se 2012. godine tijekom ponoćnog prikazivanja filma redatelja Christophera Nolana, *The Dark Knight Rises*, odigrala masovna pucnjava u Aurori u saveznoj državi Colorado (time.com, 2019). S druge strane, prikaz pištolja kao učestalog oružja za počinjenje zločina i ubojstva mogao bi se promatrati i kao namjera redatelja da se napokon pokrene otvoreni dijalog o lakoći nabave vatrenog oružja u Sjedinjenim Američkim Državama i u konačnici poduzme određene korake za bolju kontrolu nad dostupnošću oružja (time.com, 2019).

K tome, u vrijeme prikazivanja filma dogodili su se i neki incidenti. Tako je u kinu na Times Squareu na Manhattanu jedan mladić glasno navijao i pljeskao prikazanim ubojstvima, zbog čega se dotad prepuno kino najednom počelo prazniti. Neki ljudi su u strahu prekinuli gledanje filma. U saveznoj državi Tennessee *drive-in* kino zabranilo je gledateljima da budu odjeveni u kostime na projekciji filma. Brojne projekcije filma u kinima bile su popraćene policijskim autima ispred kina. Također, FBI je pratio sve potencijalno prijeteće objave povezane s filmom *Joker* koje su se nalazile na internetu (cincinnati.com, 2019).

Lik Arthura Flecka, odnosno Jokera, prikazan je na način da gledatelji razviju simpatiju i suosjećanje s njim. Arthur je predstavljen kao žrtva društva i sustava za brigu o mentalno bolesnim osobama. U trenutku kada Arthur izgubi pravo na posjećivanje svoje psihijatrice, čime je izgubio i pristup lijekovima koji su mu bili prijeko potrebni, glavni krivac za njegovo „pretvaranje“ u Jokera, postaje država (alter.hr, 2020). Arthur je zbog svoje bolesti, odnosno traume koju je zadobio još u djetinjstvu, drugačije gledan od strane društva. Prvom prilikom biva ismijavan, ponižavan, smatra ga se nesposobnim za određene poslove, kao i za ostvarivanje kvalitetnih odnosa unutar obitelji ili romantične veze.

4.1.3. Perspektiva redatelja

Kritičari su, baš kao i gledatelji, bili izrazito polarizirani po pitanju utjecaja nasilnih scena u filmu na ponašanje u stvarnom životu. Ogromne kritike koje je film dobio rezultirale su raspravama o potrebi snimanja filmova poput *Jokera*, posebice u okružju i vremenu masovnih pucnjava. Također, uočilo se koliki su zapravo odgovornost i utjecaj filmskih redatelja kao i

čitave filmske industrije, na živote gledatelja. Redatelj filma, Todd Philips, izjavio je da se u filmu nipošto ne veličaju nasilni postupci glavnog lika. Glavni fokus filma bio je naglasiti nedostatak suosjećajnosti i podrške društva prema pojedincima koji su stvarni odraz glavnog lika, a koji lako mogu takve pojedince staviti pod zajednički nazivnik manje vrijednih ljudi. Otkrio je da su ga optuživali da je film Joker osmišljen za uzdizanje *incela*, međutim tijekom snimanja filma on nije bio niti upoznat s tim pojmom. Dodao je da je jedna od temeljnih ideja ovog filma bila komentirati zakazivanje sustava koji brine o osobama koje imaju problema s mentalnim zdravljem (queensjournal.ca, 2019).

4.2. Analiza filma

Analiziran je cjeloviti film. Film traje dva sata i dvije minute (122 minute).

Prva nasilna scena: Već na kraju druge minute filma svjedočimo nasilju. Grupa mladića otela je Arthurov kartonski natpis kojeg je držao u rukama dok je radio na ulici. Mladići su krenuli bježati, a Arthur je krenuo trčati za njima. U zakutku ulice mladići su stali i Arthur im se počeo približavati i tada ga je jedan od mladića udario drvenom letvom i Arthur je pao na tlo. Potom su ga mladići izudarali nogama. Naposljetku su ga ostavili pretučenog na zemlji. Ova scena na gledatelje baca osjećaj sažaljenja nad Arthurom.

Druga nasilna scena: U 32. minuti Arhura je skoro dočekaio isti rasplet situacije, no ovog je puta bio spreman. Dok se vozio podzemnom željeznicom, trojica muškaraca, privučena njegovim nekontroliranim smijehom, prišla su mu i počela ga tući rukama i nogama. U međuvremenu, Arthur je iz hlača izvukao pištolj kojeg mu je dao kolega s posla i pucao u svu trojicu muškaraca. Jedan od njih je krenuo bježati, ali nakon što je izašao iz tramvaja, Arthur je krenuo za njim i potom ga hladnokrvno upucaio više puta. Trojica muškaraca su prikazana kao loše osobe koje misle da se zbog svog statusa u društvu prema drugima mogu odnositi kako žele. Oni su prvi napali Arthura pa se njihove smrti čine kao proizvod samoobrane, a gledatelje obuzima osjećaj zadovoljstva jer su negativci poraženi.

Treća nasilna scena: U 54. minuti Arthur davi zaštitara na ulaznim vratima kuće Thomasa Wayne-a, kandidata za budućeg gradonačelnika Gothama, za kojeg smatra da je njegov biološki otac. Ovom nasilnom događaju, svjedočio je maloljetni sin Thomasa Wayne-a, Bruce Wayne.

Četvrta nasilna scena: U 62. minuti filma odvija se tučnjava između policajaca i prosvjednika ispred zgrade Thomas Hall. Vidi se guranje rukama između policajaca i prosvjednika. Ova scena traje svega nekoliko sekundi.

Peta nasilna scena: U 67. minuti odigrala se još jedna vrlo kratka nasilna scena. Thomas Wayne je u toaletu udario Arthura šakom u glavu.

Šesta nasilna scena: U 81. minuti filma Arthur uzima jastuk s bolničkog kreveta na kojem leži njegova majka koja je pretrpjela srčani udar i guši je tim jastukom. Arthur je gnjevan i u tom trenutku želi se osvetiti svojoj majci jer mu je prešutjela istinu. Zatajila mu je da je on zapravo posvojen, da je bio maltretiran kao dijete i da je ona psihički bolesna te da je zbog svoje mentalne bolesti provela određeno vrijeme u mentalnoj ustanovi. U filmu nije prikazano kako on nju guši, ali gledatelju je jasno što je u pitanju. Čuje se njezino stenjanje, a prikazan je i Arthur nadvinut nad njezino tijelo dok je nečim pritišće. Njezino se tijelo pokušava oduprijeti gušenju, ali ne uspijeva. Naposljetku, vidi se Arthur koji podiže jastuk s majčine glave i ona zatvorenih očiju, beživotna.

Šesta nasilna scena predstavlja početak Arturovog novog identiteta. Ubojstva koja je činio nadalje, činio je zbog osвете tim ljudima. Protiv njih je imao konkretne zamjerke, odnosno, njegova majka i buduće spomenute žrtve na neki su način povrijedili ili ismijali Arthura. Arthur postaje ponosan na svoje postupke i više ga nije strah. Gledatelji na takva ubojstva mogu reagirati pozitivno jer su žrtve osobe koje su prikazane kao krivci za Arturovo stanje. One su konkretni primjeri pojedinaca izdvojenih iz društva koje je tijekom čitavog filma predstavljeno kao otežavajući faktor za Arturovo uspješno funkcioniranje u tom istom društvu.

Sedma nasilna scena: U 87. minuti filma svjedočimo krvavom događaju. Arthuru u posjet dolaze dvojica kolega s posla, Randall i Gary. Prije nego što ih je pustio u svoj stan, u stražnji džep hlača stavio je duge škarice. Upravo je tim škaricama napao Randalla. Škarice je prvo zabio u Randallov vrat, a potom u njegovo lijevo oko. Krv je štrcala na sve strane. Potom mu je zabio glavu u zid nekoliko puta. Na zidu je ostao veliki trag krvi, a moglo ju se vidjeti i na Arturovim rukama i po njegovom licu. Razlog zbog kojeg je Randalla dočekao ovakav kraj je jasan. On je zaslužan za Arturov otkaz (Randall je dao pištolj Arthuru, a Arthuru je taj pištolj slučajno ispao dok je glumio klauna u dječjoj bolnici). Gary je stan napustio netaknut. Arthur ga je pustio da ode iz stana zato što se on uvijek dobro odnosio prema njemu. U ovoj se sceni redatelj poslužio humorom da bi umanjio žestinu prikazanog nasilja. S obzirom da je patuljastog

rasta, Gary nije mogao doseći lokot na vratima kada ga je Arthur pustio da ode iz stana pa mu je Arthur morao pomoći.

Osmo nasilna scena: U 93. minuti Arthur se nalazi u podzemnoj željeznici. Ondje je dospio bježeći od dvojice detektiva koji su istraživali slučaj ubojstva trojice muškaraca u podzemnoj željeznici (za koja je odgovoran Arthur). Dvojica su detektiva ušla u tramvaj u koji je uletio Arthur i nastavila ga loviti. U nastojanju da se skrije, Arthur se poslužio maskom klauna koju je strgnuo s glave nekog čovjeka. Taj je muškarac odmah odgurnuo Arthura rukama pa je Arthur pao na drugog čovjeka, a taj je muškarac odmah uzvratio šakama. Tako je izbila velika tučnjava. Jedan od detektiva izvukao je pištolj s namjerom da smiri situaciju, ali je na njega nasrnio nepoznati muškarac i pištolj je opalio ravno u njega te ga je usmrtio. Nakon toga, ostali ljudi u tramvaju počeli su tući policajce i Arthur se izvukao.

Deveta nasilna scena: U 105. minuti Arthur je upucao pištoljem u glavu voditelja Murraya Franklina, koji ga je pozvao da bude njegov gost u emisiji. Murray ga je pozvao s namjerom da ismije Arthurov (ne)smisao za humor. Arthur je toga bio itekako svjestan i ciljano je prihvatio poziv u emisiju. Znao je da će Murray tada platiti za svoje loše ponašanje. Nakon 30-ak sekundi Arthur je ponovno pucao u Murraya.

Deseta nasilna scena: U 109. minuti, nepoznati muškarac prikazan s maskom klauna na licu, upucao je Thomasa Wayne-a i njegovu suprugu dok su se udaljavali od kazališta. Ubojstvu je svjedočio njihov maloljetni sin Bruce Wayne. Njihova beživotna tijela prikazana su u 113. minuti.

Jedanaesta nasilna scena: Posljednja nasilna scena dogodila se u 114. minuti filma. Ova scena je vjerojatno nekim gledateljima ostala nerazjašnjenja. Sve što se može vidjeti jesu Arthurovi krvavi otisci u hodniku psihijatrijske ustanove u koju biva smješten. Tom trenutku prethodi njegov razgovor sa psihijatricom, koja je postala njegova posljednja žrtva i jedina žrtva koja mu ništa nažao nije učinila.

U četiri od jedanaest nasilnih scena pronađenih u filmu prikazano je ubojstvo pištoljem. Uporaba pištolja posebice je raspirila raspravu oko ovog filma. Razlog je u brojnosti zločina koji su u Sjedinjenim Američkim Državama počinjeni upravo korištenjem pištolja. Smatralo se da će prikazivanje pištolja u scenama ubojstva i općenito prikazivanje pištolja u filmu samo potaknuti nestabilne pojedince na korištenje istog. Pištolj se pojavljuje u više scena u filmu, a ne samo u scenama u kojima je njime počinjeno ubojstvo. Uključen je i u scenu čiji su sudionici djeca, a počinitelji masovnih pucnjava i ubojstva u školama diljem Sjedinjenih Američkih

Država upravo su maloljetnici, a njihove žrtve najčešće djeca. Određene nasilne scene sadržavale su velike doze krvi, što je izazivalo nelagodu prilikom gledanja filma. U scenama u kojima je Arthur napadač vidljivo je da on uživa u tome što čini čime se šalje pogrešna poruka da bi nasilno ponašanje prema drugima trebalo stvarati užitak, a ne biti potreba za obranom i sl. S obzirom da je u prvom dijelu filma Arthur bio žrtva i gledatelji su suosjećali s njim, kada on naposljetku krene u osvetu ljudima koji su ga ponižavali i maltretirali, gledatelji i dalje stoje na njegovoj strani. U njegovim žrtvama vide samo zle ljude koji su dobili što su i zaslužili. Oni su odgovarali za svoje ponašanje, nažalost, u Artthurovim rukama. Ovdje dolazi u pitanje sustav koji bi da je kvalitetniji mogao kazniti one koji su Arthuru činili zlo i ne bi bilo potrebe za osvećivanjem te bi manje gledatelja podržavalo njegovo ponašanje.

5. ZAKLJUČAK

Nasilje je dio čovjekove svakodnevice. Oduvijek je prisutno u svijetu, ali je pojavom novih tehnologija i deregulacijom filmske industrije postalo lako dostupno i samim time se raširilo među publikom. Još u prvoj polovici dvadesetog stoljeća, započela su istraživanja o štetnom utjecaju gledanja nasilnog medijskog sadržaja. Danas, na svaki imalo nasilan film gleda se s velikim oprezom. Tako je igrani film *Joker* iz 2019., redatelja Todda Philipsa, još i prije prikazivanja u kinima postao predmet rasprave. Smatralo se da će film o popularnom filmskom zlikovcu, kojeg se, prema mišljenjima kritičara i gledatelja, veliča kao dobročinitelja koji svojim nemoralnim postupcima lišava svijet zlih ljudi, potaknuti nestabilne pojedince na slične postupke. Analizom filma otkrilo se jedanaest nasilnih scena u tom filmu. U čak četiri nasilne scene prikazana je pucnjava pištoljem, glavni razlog za uzbunu kod mnogih gledatelja i filmskih kritičara. Ulaskom u vrijeme učestalih masovnih pucnjava u Sjedinjenim Američkim Državama nastupila je opća zabrinutost oko izlaska filma koji bi mogao djelovati kao inspiracija nestabilnim osobama za konačno nasilno nastupanje. S druge strane, prava poruka filma ostala je nezamijećena. Film nije poziv na nasilje već na ukazivanje na pogrešan odnos društva prema osobama s intelektualnim poteškoćama. Namjerno ili ne, film je poslao dvojaku poruku svojim gledateljima. Prikaz osoba s intelektualnim poteškoćama ostao je skriven od očiju gledatelja upravo zbog izraženih nasilnih scena. Unatoč patnji i problemima koji okružuju Arthurovu svakodnevicu, zbog njegovog prekomjernog nasilnog ponašanja publika ne uspijeva pronaći simpatiju za njega, već ostaje grožena nad počinjenim zločinima. S druge strane, oni koji pronalaze simpatiju prema Arthuru, opravdavaju njegove postupke traumama koje je doživio u djetinjstvu. Upravo zbog nemara oko jasnoće poruke, *Joker* se čini kao još jedan u nizu filmova koji svojim stavovima nastoji privući mlađe muškarce kupe ulaznicu. Unatoč užasnim nasilnim scenama koje su prikazane u filmu, nasuprot nasilju prikazanom u ostalim igranim filmovima različitih žanrova, reakcije se čine pomalo pretjerane. Neosporno je da filmovi mogu potaknuti pojedince na određeno, u ovom slučaju, nasilno ponašanje. Ipak, faktori koji bi se trebali promatrati za ukazivanje utjecaja nasilnog sadržaja na pojedince su brojni (učestalost gledanja nasilnih filmova, iskustvo s nasiljem itd.) pa nije moguće na izdvojenom primjeru tvrditi da će izazvati nasilno ponašanje u stvarnom životu. Najbolji način za ispitivanje postojanja utjecaja nasilja u filmu *Joker* na gledatelje bio bi kroz provođenje ankete ili fokus grupe u kojima bi gledatelji mogli detaljnije izraziti kako su doživjeli film i jesu li nasilne scene uistinu prema njihovom mišljenju utjecale na njihovo ponašanje i doživljaj.

LITERATURA

Andersen, Marc i dr. (2021) The Psychological Benefits of Scary Play in Three Types of Horror Fans. *Journal of Media Psychology*, 35(2): 87-98.

Ciboci, Lana; Kanižaj, Igor (2011) Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove – utjecaj, učinci i posljedice nasilja u medijima na djecu i mlade. U: Ciboci, Lana; Kanižaj, Igor; Labaš (ur.), *Djeca medija – od marginalizacije do senzacije* (str. 11-34). Zagreb: Matica Hrvatska.

Dahl, Gordon; DellaVigna (2009) Does Movie Violence Increase Violent Crime?. *The Quarterly Journal of Economics*, 124(2): 677-734.

Godbold Kean, Linda; Kremer, Marina (2009) Uses and Gratifications of Media Violence: Personality Correlates of Viewing and Liking Violent Genres. *Media Psychology*, 7(4): 399-420.

Kunczik, Michael; Zipfel, Astrid (2007) Mediji i nasilje: aktualno stanje u znanosti. *MediAnali*, 1(1): 1-26.

Kunczik, Michael; Zipfel, Astrid (2006) *Uvod u znanost i medijima i komunikologiju*. Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung.

Lamza Posavec, Vesna (2004) *Metode društvenih istraživanja*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Skryabin, Valentin Yurievich (2021) Analysing Joker: an attempt to establish diagnosis for a film icon. *BJPsych Bulletin*, 45(6): 329-332.

Surrete, Ray (2022) *Copycat Crime and Copycat Criminals*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc.

Trend, David (2007) *The Myth of Media Violence: A Critical Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Valković, Jerko (2010) Oblici i utjecaj televizijskog nasilja. *Nova prisutnost*, 8(1): 67-68.

Violence in the Media, History of Research (2024) Encyclopedia of Communication and Information <https://www.encyclopedia.com/media/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/violence-media-history-research> (pristupljeno: 18.8.2024)

alter.hr <https://www.alter.hr/zasto-je-joker-prouzrokovao-toliko-snaznu-medijsku-lavinu/>
(pristupljeno: 18.8.2024)

Cincinnati Enquirer <https://www.cincinnati.com/story/news/2019/10/06/joker-movie-incident-leave-new-york-theater-goers-unsettled/3890527002/> (pristupljeno: 18.8.2024)

Daytona Beach News-Journal <https://www.news-journalonline.com/story/news/2013/02/21/a-timeline-of-movie-violence/30613507007/> (pristupljeno: 18.8.2024)

MovieWeb <https://movieweb.com/movie-violence-impact-real-life/> (pristupljeno: 18.8.2024)

Showbiz Junkies <https://www.showbizjunkies.com/mpaa-ratings/> (pristupljeno: 18.8.2024)

Teach with Movies <https://teachwithmovies.org/about-gratuitous-violence/> (pristupljeno: 18.8.2024)

Time Magazine <https://time.com/5688305/joker-todd-phillips-review/> (pristupljeno: 18.8.2024)

The Queen's Journal <https://www.queensjournal.ca/why-joker-has-been-deemed-dangerous-by-critics/> (pristupljeno: 18.8.2024)

SAŽETAK

Pitanje povezanosti nasilnog medijskog sadržaja i nasilnog ponašanje u stvarnom životu i dalje ostaje nedorečeno. Poseban je naglasak na nasilnim filmovima jer su oni često prva asocijacija kada se govori o nasilju u medijima. Da bi bolje upoznalo kako se nasilan sadržaj prikazuje gledateljima i upozorilo na negativne posljedice koje takav sadržaj ostavlja na gledatelje, u ovom je radu analiziran psihološki triler Joker iz 2019. godine. Analizirane su sve nasilne scene koje su sadržavale fizičko nasilje. Joker je i prije svoje premijere dobio negativne kritike po pitanju prikazivanja nasilja i poruke koju odašilje. Analizom sadržaja utvrđeno je jedanaest nasilnih scena u filmu. U četiri nasilne scene korišten je pištolj, koji se posebice smatrao problematičnim zbog učestalih masovnih pucjava u Sjedinjenim Američkim Državama. Problematičnim se pokazao i način prikazivanja glavnog lika kao pojedinca kojeg je društvo odbilo prihvatiti zbog čega ga gledatelji vide kao žrtvu i simpatiziraju se s njim, čak i kada se on nemilosrdno osvećuje onima koji su ga ponižavali.

Ključne riječi: nasilje, film, nasilne scene, Joker, analiza sadržaja

ABSTRACT

The question of the connection between violent media content and violent behavior in real life still remains unclear. There is a special emphasis on violent films because they are often the first association when talking about violence in the media. In order to better understand how violent content is presented to viewers and warn of the negative consequences such content has on viewers, this paper analyzes the psychological thriller *Joker* from 2019. All violent scenes that contained physical violence were analyzed. *Joker* received negative criticism even before its premiere regarding the depiction of violence and the message it sends. Analysis of the content revealed eleven violent scenes in the film. In four violent scenes, a gun was used, which was considered especially problematic because of the frequent mass shootings in the United States of America. The way of portraying the main character as an individual whom society refused to accept also proved to be problematic, which is why viewers see him as a victim and sympathize with him, even when he mercilessly takes revenge on those who humiliated him.

Keywords: violence, film, violent scenes, *Joker*, content analysis